

DE TIJD

1 maart 2008

Het kompas van Coolsaet

Eric Bracke

RIK COOLSAET OVER DE ANGST VOOR HET TERRORISME, DE SPANNING IN DE SAMENLEVING EN DE HOOP OP EEN OMMEKEER

In 'De geschiedenis van de wereld van morgen' kijkt Rik Coolsaet door de bril van gisteren naar de toekomst. Het heldere proza van de Gentse hoogleraar Internationale Politiek biedt een breed publiek een geruststellend perspectief op een verwarrende tijd.

Na het einde van de koude oorlog verloor de wereld zijn ijkpunten, wat onzekerheid en onrust tot gevolg had. 'De veranderingen waren eigenlijk al vanaf de jaren zeventig op gang gekomen', zegt Rik Coolsaet (1951) in zijn bureau in het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen in hartje Brussel. 'Het discours over de staat die zijn beschermende rol moest opgeven, gaf mensen het gevoel dat ze alleen stonden terwijl alles aan het veranderen was. Dat maakt onzeker en bang. En bange mensen gaan risico's uitvergrooten, wat onder meer de onredelijke angst voor terrorisme verklaart. Maar sinds een paar jaren zijn de bouwstenen te zien die vorm zullen geven aan de komende decennia. Het zal een moeilijke periode zijn maar in zekere zin toch begrijpelijk en vertrouwd.'

Is dat geen valse geruststelling waar bange mensen weinig aan hebben?

Rik Coolsaet: 'Als je problemen ervaart met nieuwkomers, heb je inderdaad geen boodschap aan de wetenschap dat de migratie op wereldschaal een eeuw geleden groter was en volgens een vergelijkbaar patroon verliep. Maar het is geen valse geruststelling voor wie gelooft dat de mens met rede is begiftigd. Met dit boek tracht ik zaken te verduidelijken zodat mensen een lijn zien in de gebeurtenissen. Mark Eyskens citeert vaak Aldous Huxley, die zei dat de enige les die je uit de geschiedenis kunt trekken, is dat er geen lessen te trekken zijn. Ik deel die mening niet. Door na te gaan wat in het verleden is gebeurd en van daaruit de weg te zoeken naar de wereld van morgen, kan je vat krijgen op je omgeving.'

U schrijft dat de Vlaming geen racist is. Waarop is dat gebaseerd?

Coolsaet: 'Mijn punt is dat de meeste mensen die kozen voor het Vlaams Blok, later Vlaams Belang, dat niet deden uit racistische overwegingen, maar omdat ze op zoek waren naar simpele zekerheden, een houvast. Een religie of een politieke partij die de wereld indeelt in goeden en slechten, is dan zeer verleidelijk. Frapperend is dat de opmars van extreemrechts bij ons gelijkloopt met de opmars van het salafisme, de rudimentaire interpretatie van de islam in moslimlanden. Het succes van beide heeft te maken met de opdeling van een schijnbaar chaotische wereld in Wij en Zij.'

Volgens u heeft de Wij/Zij-tegenstelling haar beste tijd gehad. Zelfs het geloof in de maakbaarheid van de samenleving is terug?

Coolsaet: 'Dat gevoel groeide terwijl ik bezig was aan het boek. Het blijkt uit de recentste opiniepeilingen en het laatste jaarboek van het Nederlandse Sociaal Cultureel Planbureau. Als je de angst en onzekerheid onder de Nederlanders vanaf 2004 uitzet op een grafiek, dan zie je op het eind een neerbuigende curve. Volgens andere peilingen is de publieke opinie van oordeel dat er geen sprake is van een botsing van culturen, maar dat kleine minderheden de onrust rond de islam aanwakkeren. Dat doet me besluiten dat we aan een ommezwaai toe zijn. In de Vlaamse context lijkt

het plafonneren van het Vlaams Belang ten voordele van Lijst Dedecker (LDD) die stelling te staven. Door in te spelen op anti-islamgevoelens, trekt het Vlaams Belang de verliezende kaart. LDD heeft beter begrepen hoe in te spelen op onderbuikgevoelens: populisme in plaats van racisme.'

'Tegelijk lijkt ook het geloof in de maakbaarheid van de samenleving terug te zijn. Het komt en gaat, zoals ook de balansnaald tussen de invloed van markt en staat afwisselend van de ene naar de andere kant doorslaat.'

Vanwaar uw begrip voor moslims die zich beledigd voelen door de Deense Mohammed-cartoons?

Coolsaet: 'Kijk, religie en taal zijn delicate onderdelen van iemands identiteit. Als je daarop wordt aangepakt, reageer je veel scherper dan op andere elementen. Vlamingen, die de minachting van de staat en de bourgeoisie hebben ervaren voor hun taal en cultuur, weten daar alles van. Net zoals taal is religie een belangrijk element van het groepsgevoel.'

Maar je mag wel de katholieke godsdienst hekelen?

Coolsaet: 'Je kunt het niet vergelijken. Men reageerde tegen de Kerk omdat ze aan de kant stond van het establishment, de rijke Kapitalist en de Bisschop lopen hand in hand op oude karikaturen. De islam vertegenwoordigt niet de religie van de machtigen, maar van een groep die onder aan de maatschappelijke ladder staat. Als er gelachen wordt om hun godsdienst, reageren ze zoals de Vlamingen indertijd op het dedain voor hun taal. In een goede relatie, en in goede diplomatie, moet je een kwestie willen bekijken uit het standpunt van de andere partij. Zonder empathie kan er geen goede discussie tot stand komen.'

De kans dat je het slachtoffer wordt van een terroristische aanslag is even groot als de kans dat je met je auto tegen een hert aanknalt, zegt u. Zijn er dan extra middelen nodig voor de bestrijding van het moslimterrorisme?

Coolsaet: 'Toch wel. Het jihaditerrorisme is sinds 9/11 een beweging van onderuit met kleine, beweeglijke groepjes die heel moeilijk te lokaliseren zijn. Ik ben geen tegenstander van de speciale opsporingsmethodes en ik heb helemaal geen reden om te twifelen aan de ernst van het terreuralarm dat eind december is afgekondigd.'

'Ik spreek trouwens niet over moslim- maar over jihaditerrorisme. Alle studies wijzen uit dat de islam nergens de aandrijfriem is voor terrorisme. Eerst is er een radicalisering vanuit een reëel of vermeend sentiment van onrecht, en pas daarna gaat men zijn daden ideologisch of religieus legitimeren. De term is ook misplaatst tegenover de moslims onder wie tientallen keren meer slachtoffers vallen door aanslagen in naam van de islam dan onder westerlingen.'

Waarom veroorzaakt de huidige economische groei extra spanning in de samenleving?

Coolsaet: 'Jacques Delors heeft onze samenleving ooit getypeerd als 20 procent uitgestoten, 70 procent middenklasse en 10 procent schandalig rijken. Als de vruchten van de groei bijna exclusief worden opgezogen door het kleine, rijke segment, is ongenoegen niet te vermijden. Ondanks de gunstige economische situatie heeft de grote meerderheid in onze samenleving moeite om de eindjes aan elkaar te knopen. De spanning als gevolg van de ongelijkheid uit zich vandaag onder andere in stakingen voor meer koopkracht. Onze kinderen kunnen zich geen huis meer permitteren in de stad, terwijl een klein segment waanzinnig rijk is en in Knokke en Duinbergen duizelingwekkende bedragen voor vastgoed neertelt. En dan dringt Guy Quaden van de Nationale Bank aan op loonmatiging, want het komt allemaal wel goed...'

Waar gaat het eindigen?

Coolsaet: 'Ofwel komt er een nieuw sociaal contract, ofwel valt onze maatschappij ten prooi aan populisme. Dat heeft te maken met de grote middenklasse die heel aanspreekbaar is op egoïstische gronden. Een populistische wedloop zal de samenleving destabiliseren. In dat verband citeert ik E.J.Dionne van The Washington Post: 'Is tegemoetkomen aan het eigenbelang van de middenklasse een obstakel om tezelfdertijd een beroep te doen op haar geweten?'

'Het ministerie van Economie publiceerde vorig jaar op de Dag van de Armoede een rapport waaruit blijkt dat 15 tot 17 procent van de Belgische bevolking arm is. Die armoede wordt van generatie op generatie doorgegeven. En dat na 20 jaar sociaaldemocraten in de regering. Een dergelijke ongelijkheid is niet te accepteren. Gelukkig stijgt de aandacht voor dit thema.'

Is ongelijkheid ook globaal een bedreiging?

Coolsaet: 'In elk land is er door de ongelijke verdeling van de economische welvaart een sterke dynamiek van sociale radicalisering. Een tweede bedreiging is de groep groeilanden die geen plaats krijgen aan de tafels van het IMF, de Wereldbank tot en met de Veiligheidsraad. Als ze geen stem krijgen in de bestaande internationale organisaties, zullen ze zich in parallelle instituties organiseren. Dat is al bezig.'

'Een derde bedreiging, die met de voorgaande een explosief mengsel vormt, is het ontbreken van een overkoepelende doelstelling. Een dergelijk gedeeld perspectief was er ook niet aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog, toen de wereldpolitiek gevangen zat in de spiraal van afwisselend coöperatie en confrontatie tussen de mogendheden. Na de koude oorlog leefde de opvatting dat de tijd rijp was om door internationale samenwerking een aantal problemen uit de wereld te helpen, maar dat verwaterde in de jaren negentig. Nu komt het gemeenschappelijk perspectief enigszins terug in klimaatdossiers.'

Met welke Amerikaanse kandidaat als president zou de wereld het meest gebaat zijn?

Coolsaet: 'Met Barack Obama. Niet omdat zijn programma zoveel verschilt van dat van Hillary Clinton, maar omdat het voor het imago van de VS, en van het Westen, een goede zaak zou zijn. Je kunt hem niet verwijten onderdeel te zijn van een joods-christelijke samenzwering tegen de islam. Het zou bij wijze van spreken een godsgeschenk zijn (lacht).'

Eric BRACKE

© 2008 Mediafin